

Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål

Rapport från Nordiskt seminarium i Stockholm
den 25 september 2008

Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål

Rapport från Nordiskt seminarium i Stockholm den 25 september 2008

TemaNord 2009:567

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2009

ISBN 978-92-893-1949-2

Tryck: Kailow Express ApS

Upplaga: 330

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller kraven i den nordiska miljösvanemärkningen.

Publikationen kan beställas på www.norden.org/order. Fler publikationer på www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordiska ministerrådet

Store Strandstræde 18
DK-1255 Köpenhamn K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordiska rådet

Store Strandstræde 18
DK-1255 Köpenhamn K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill styrka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Innehåll

1. Förord.....	7
2. Riksåklagare Anders Perklevs välkomstanförande.....	9
2.1 Inledning.....	9
2.2 Aktuellt i Sverige.....	10
2.3 Några reflektioner.....	12
2.4 Avslutning.....	13
3. Åtalspliktens utformning i de nordiska länderna – anförande av professor <i>Per Ole Träskman</i>	15
3.1 Brottmålsrättegången.....	15
3.2 Åklagaren.....	18
4. Erkännande och medverkan som grund för strafflindring – principiella utgångspunkter – anförande av riksadvokat Tor-Aksel Busch.....	25
5. Åtgärder för att minska utredningstiden i stora mål – Nationella initiativ och erfarenheter (Workshop 1).....	29
Inledning.....	29
5. Effektivare hantering av stora mål i domstol – nationella praktiska erfarenheter (Workshop 2).....	35
Inledning.....	35
6. Erkännande och medverkan som grund för strafflindring – nationella praktiska erfarenheter (Workshop 3).....	39
Inledning.....	39
7. Åtalsuppörelser / plea bargaining – Något för de nordiska rättssystemen? (Paneldebatt) ..	43
Hovrättspresident <i>Fredrik Wersäll</i>	43
Bilaga 1 Inbjudan.....	51
Inbjudan till Nordiskt seminarium den 25 september 2008 i Stockholm.....	51
Bilaga 2 Program.....	53
Nordiskt seminarium den 25 september 2008 i Stockholm.....	53
Bilaga 3 Deltagare.....	55

1. Förord

Vissa typer av brottslighet har under senare år blivit mer komplicerad och svårutredd. Många utredningar tar lång tid. Omfattande och långdragna utredningar innebär påfrestningar på såväl rättssystemen som misstänkta och brottsoffer. Det är därför angeläget att i olika sammanhang diskutera vad som kan göras för att möta det ökande målinflödet och de alltmer komplexa utredningarna.

Åklagarmyndigheten i Sverige anordnade hösten 2008 ett seminarium på temat Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål. Syftet med seminariet var att i nordiskt sammanhang diskutera erfarenheter från de olika länderna när det gäller t.ex. lagstiftning, utvecklingsarbete och arbetsmetoder. Målsättningen med seminariet var att finna uppslag till lösningar på de problem som framförallt åklagare, men också polis och domstolar, ställs inför vid handläggningen av stora och komplicerade brottmål.

Seminariet ägde rum den 25 september 2008 i Stockholm. Åklagare, domare, advokater, departementstjänstemän och forskare från samtliga nordiska länder deltog vid seminariet.

Denna rapport innehåller en redovisning av seminariet. Anförandena och diskussionerna har dokumenterats, sammanfattats och redigerats av kammaråklagaren Eva Thunegard (projektledare), vice chefsåklagaren Charlotte Dangården, kammaråklagaren Annika Bokefors, assistentåklagaren Lisa Lindberg och jur. stud Louise Gräslund.

2. Riksåklagare Anders Perklevs välkomstanförande

Alla deltagare hälsas varmt välkomna till Stockholm och till seminariet.

2.1 Inledning

Stora utredningar innebär påfrestningar, inte bara på parterna och medarbetarna, utan även på rättssystemen i stort. Långdragna förundersökningar med ett omfattande material tar mycket resurser i anspråk, blir svåra att hantera och leder till utdragna processer i domstol. Det är angeläget att i ett nordiskt sammanhang diskutera, utbyta erfarenheter och finna uppslag och idéer till lösningar på de problem som framför allt åklagare – men också polis och domstolar – ställs inför vid handläggningen av de stora och komplicerade brottmålen.

Dagens seminarium syftar bland annat till att befästa och stärka den nordiska samhörigheten. Sverige har i år ordförandeskapet i Nordiska ämbetsmannakommittén. Dagens seminarium anordnas inom ramen för samarbetsprogrammet för Nordiska ministerrådets justitiesektor.

Mellan de nordiska länderna föreligger redan i dag en betydande samsyn och enighet i straffrättsliga, straffprocessuella och kriminalpolitiska frågor. Det nordiska samarbetet är också sedan lång tid självklart och mycket givande för oss alla. Våra gemensamma grundläggande principer i Norden gör att vi har många frågor där vi kan ha stort utbyte av varandras erfarenheter.

Genom att utbyta idéer och erfarenheter kan det nordiska samarbetet förstärkas vilket också kan förstärka de nordiska ländernas möjligheter att i internationella sammanhang verka för lagstiftningslösningar i nordisk tradition.

Det nordiska samarbetet är något jag värdesätter högt. Vi nordiska riksåklagare träffas en gång om året för diskussioner och erfarenhetsutbyte. Vi diskuterar nya rättsfall, ny lagstiftning och nya arbetsmetoder. Dessa möten är mycket värdefulla. Mitt första möte som riksåklagare i det sammanhanget ägde rum i somras. Vi sågs då i Sverige, i Mariefred, där vi hade givande diskussioner.

Självklart finns också skillnader i våra rättssystem, och en viktig del i det erfarenhetsutbyte som ett seminarium som detta innebär är att vi också kan lära av varandra, t.ex. inom områden där vi har kommit olika långt.

Bakgrunden till de frågor som vi skall diskutera i dag är bland annat att brottsligheten i flertalet länder, de senare åren, har blivit mer kompli-

cerad och svårutredd. Orsaker till detta är bland annat den tekniska utvecklingen och den ökade internationaliseringen. Brottutredningarna har blivit allt vidlyftigare. Detta gäller särskilt utredningar om ekonomisk brottslighet, men även annat som t.ex. miljöbrottslighet, narkotikabrottslighet, människohandel och annan organiserad brottslighet. Utredning av denna typ av brottslighet är mycket resurskrävande, ställer särskilda krav på arbetsmetoder och kräver ett samarbete dels nationellt mellan de brottutredande myndigheterna men även internationellt.

Det finns mycket vi kan göra inom detta område. Det handlar till stor del om utvecklingsarbete och arbetsmetoder, men även om ny lagstiftning. Vi kan göra mycket inom ramen för dagens system, men vi måste även diskutera och ta initiativ till ny förändrad lagstiftning. I våra övervägandena är det angeläget att beakta såväl förutsebarhet, rättsäkerhet och enhetlighet i rättstillämpningen som samhällets och brottsoffrens intressen.

2.2 Aktuellt i Sverige

Jag vill nämna några ord om vad som är aktuellt i Sverige inom detta område.

1. Idéskriften – Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål

Idéskriften togs fram år 2006 av en arbetsgrupp ledd av min företrädare Fredrik Wersäll. Idéskriften innehåller ett antal idéer och synpunkter på hur man kan göra för att minska långa utredningstider och minska tiden i domstolarna. Syftet med Idéskriften var bland annat att utgöra en grund för fortsatt utvecklingsarbete samt inspirera till erfarenhetsutbyte och diskussioner. Idéskriften, som bland annat tar upp frågor om åtalsplikens och förundersökningsplikens utformning, erkännande och medverkan som grund för strafflindring, dispositiva moment i straffprocessen och förenklade brottmålsförfaranden, har överlämnas till justitiedepartementet i Sverige och kommer att kunna utgöra underlag för arbetet med lagstiftningsfrågor.

2. Riktlinjer om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse

I Sverige råder en absolut åtalsplikt. Den svenska rättegångsbalken ger dock utrymme att i vissa fall förundersökningsbegränsa utredningar eller underlåta åtal. Grunden för detta är framför allt processekonomisk. Möjligheten till förundersökningsbegränsning kan utnyttjas i effektivitetssyfte. Det är emellertid angeläget tillämpningen blir enhetlig och rättssäker samt att prioriteringar görs där det mest behövs. Inom kort kommer jag därför ut med riktlinjer för åklagarna om tillämpning av reglerna om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse.

3. Reformen En Modernare Rättegång

Den 1 november träder en ny lagstiftning i kraft – En Modernare Rättegång. I denna reform, som innebär ett stort antal ändringar i den svenska rättegångsbalken, finns ett flertal delar som syftar till en effektivare hantering av såväl större som mindre brottmål.

Syftet med reformen är bland annat att utnyttja modern teknik i domstolarna, öka flexibiliteten i domstolarnas handläggning genom att anpassa handläggningen till vad som krävs i det enskilda fallet samt att skapa en mer ändamålsenlig hovrättsprocess.

Några exempel på vad reformen innebär:

- Utrymmet för muntlig förberedelse i brottmål utökas. Muntlig förberedelse kan användas för att renodla mål inför huvudförhandlingen genom att t.ex. den tilltalade anger inställning, det utreds vilka omständigheter som är ostridiga samt att det klargörs vilken bevisning som behöver åberopas.
- Uppmjukning av muntlighetsprincipen genom att utrymmet för hänvisning till handlingar utökas. Detta innebär att rätten, före huvudförhandlingen, tar del av t.ex. omfattande skriftlig bevisning. Handlingarna behöver då inte gås igenom vid huvudförhandlingen.
- Alla förhör i tingsrätt skall spelas in med ljud och bild. Förhören skall som huvudregel spelas upp i hovrätten. Förhörspersoner behöver då inte komma på nytt. Hovrätten får ett bättre underlag för sin bedömning.
- Ny syn på hovrättsprocessen genom att hovrätten skall göra en *överprövning* av tingsrättens avgörande och inte en omprövning. Det tydliggörs att tyngdpunkten skall ligga i första instans.
- Enkla brottmål (mål där påföljden blir böter) kommer att kunna avgöras utan huvudförhandling. Åklagarna kommer i dessa mål att lämna påföljdsförslag i stämmingsansökan.

Inom åklagarväsendet kommer rekommendationer att tas fram för åklagarnas handläggning, bland annat i syfte få en enhetlig tillämpning och ta tillvara de effektivitetsfördelar vi kan förutse.

4. Straffnivåutredningen

Straffnivåutredningen arbetar med ett antal olika frågor. Förslagen syftar bl.a. till att skapa en bättre spännvidd i straffmätningen. Bland annat behandlas försvårande och förmildrande omständigheter. Det föreslås också att åklagarna regelmässigt skall lämna påföljdsförslag i stämmingsansökningarna. Utvecklingen mot att åklagarna kommer att lämna påföljdsförslag innebär att åklagarna kommer att få ett större inflytande på påföljden. Åklagarna kommer redan under förundersökningen att behöva bilda sig en uppfattning om straffvärdet. Detta göra det mer förutsebart för den misstänkte. Påföljdsfrågan kommer mer i fokus.

5. BRU:s förslag

BRU – Beredningen för rättsväsendets utveckling – har år 2005 lämnat ett antal förslag om hur brottmålsförandet kan effektiviseras. Bland annat föreslås ett förenklat brottmålsförfarande vid erkända brott och en ny strafflindringsgrund som innebär att rätten vid straffmätning och påföljdsval, utöver straffvärde, skall beakta om den tilltalade lämnat uppgifter som är av väsentlig betydelse för utredningen av det egna brottet. BRU:s förslag bereds på justitiedepartementet.

2.3 Några reflektioner

Incitament

Om den misstänkte medverkar i utredningen kan utredningsåtgärder minskas och tid sparas. För att få den misstänkte att medverka krävs dock att det finns *incitament* för den misstänkte. Ett problem kan vara att man måste ha ett relativt stort utrymme att ”förhandla” om, dvs. det krävs relativt långa fängelsestraff för att straffet på ett kännbart sätt skall kunna förkortas. Några andra incitament än en kännbar straffrabatt är svåra att se, även om en långdragen utredning i sig kan vara besvärande för den misstänkte och få denne att vilja medverka i syfte att förkorta utredningstiden.

Erfarenheter från andra länder

Frågan om erkännande och medverkan som grund för strafflindring diskuteras i många länder. Flera länder använder sig t.ex. av en straffrabatt om upp till 30 procent. Även om man har valt att reglera frågan på olika sätt är det en tydlig trend internationellt att använda sig av systemet med straffrabatt vid egen medverkan som en metod för att komma till rätta med hanteringen av stora mål.

Kronvitnessystem

Frågan om straffrabatt för egen medverkan har nära samband med frågan om även angivande av annans brottsliga verksamhet skulle kunna leda till straffrabatt, s.k. kronvitnessystem. Ett sådant system finns i flera länder. Ett kronvitnessystem är emellertid, i vart fall för närvarande, inte aktuellt i Sverige.

Begränsade utredningar

En annan väg att gå är att begränsa utredningarna genom att åklagarna koncentrerar utredningarna till det viktigaste, mest straffvärda beteendena, där intresset av en samhällsreaktion är störst. I övrigt kan åklagarna använda sig av förundersökningsbegränsningsmöjligheter för att ”skala bort” övriga, mindre angelägna delar. För att komma till rätta med alltför långa handläggningstider under förundersökningsstadiet samt för att undvika alltför omfattande rättegångar kan målen på detta sätt ”beskåras”.

Grunderna för detta är bland annat att straffvärdet sjunker med tiden och den straffrabatt som tillämpas vid flerfaldig brottslighet. Eftersom påföljden inte blir avsevärt mycket svårare i många fall trots att fler brott utreds är det bättre att koncentrera utredningen på färre gärningar och på det viset nå en snabbare lagföring.

Det allmänna intresset av en lagföring måste självklart beaktas, men om man kan koncentrera utredningen och rättegången till färre misstankar får man en mer hanterlig process, där ärendena kan utredas fortare och påföljden dömas ut i närmare anslutning till brottet.

Eftersom straffvärdet sjunker med tiden bör det finnas ett relativt stort utrymme att begränsa utredningarna på detta sätt. Detta är också något som tas upp i Idéskriften och jag vet att bland annat Ekobrottsmyndigheten i Sverige har ägnat en hel del funderingar kring detta och ofta inriktat utredningarna med denna utgångspunkt.

Utvidgat förverkande

I detta sammanhang vill jag även framhålla de nya möjligheterna till utvidgat förverkande som nyligen införts i Sverige. Det krävs endast att den misstänkte åtalas för ett förverkandeutlösande brott för att man därefter kan förverka pengar från annan brottslig verksamhet från den personen.

På detta sätt kan det, från allmän synpunkt, vara tillräckligt att koncentrera utredningen på ett eller ett fåtal brott, och ändå uppnå samhällsintresset av en reaktion genom att förverka pengar även från annan brottslig verksamhet från den misstänkte. När frågan om utvidgat förverkande är aktuell bör därför en mer frikostig tillämpning av förundersökningsbegränsning kunna äga rum.

2.4 Avslutning

Eftersom brottsligheten finner nya vägar och blir mer omfattande och svårutredd samtidigt som rättsväsendets resurser är begränsade är det angeläget att ständigt fundera över vad som kan göras för att förbättra och effektivisera målhanteringen. Detta skall vi diskutera i dag. Jag ser fram emot dagens diskussioner kring dessa, för oss alla, angelägna frågor.

Alla hälsas återigen välkomna. Redan nu vill jag också rikta ett stort tack till samtliga länder för att de tagit på sig uppgiften att anordna workshops, delta i paneldebatten och på andra sätt bidra till dagens seminarium.

3. Åtalsplikens utformning i de nordiska länderna

– *anförande av professor Per Ole Träskman*

3.1 Brottmålsrättegången

Hur beskriver man en brottmålsrättegång?

För det första hör mordet och dråpet till de mindre vanliga brotten. När vi t.ex. ser på fördelningen i Sverige mellan antalet misstänkta personer inom olika brottskategorier (med ett totalt antal på 112 304 personer) finner vi att proportionellt sett flest misstänks för trafikbrott och stöldbrott (20 % av alla misstänkta finns inom vardera av dessa två grupper), därefter kommer brott mot person (18 %), narkotikabrott (14 %) samt skadegörelsebrott och bedrägeribrott (5 % i vardera gruppen). Inom gruppen våldsbrott registrerades år 2007 knappt 190 personer som skäligen misstänkta för mord eller dråp, d.v.s. 0,2 % av alla brottsmisstänkta.

För det andra är en fullständig rättegång vid en kollektiv domstol i flerdomarsammansättning inte längre den normala formen för straffprocess. En hel del av brotten handläggs med hjälp av summariska förfaranden då en polisman eller en åklagare är den faktiska beslutsfattaren. Särskilt åklagaren uppträder i dag allt oftare i rollen som domare.

Sådana summariska förfaranden är i Danmark ”bødeforlæg”, varigenom åklagarmyndigheten eller en administrativ myndighet förelägger den anklagade böter som denne kan acceptera eller alternativt kräva att saken behandlas av en domstol.

I Norge används ”forelegg” och ”forenklet forelegg” som reaktion mot mindre allvarliga förseelser, särskilt inom trafiken. Forenklete forelegg utskrivs vanligen av en polisman, eller när det gäller överträdelse av tullagstiftningen av en tulltjänsteman. Genom att utfärda ett forelegg kan åklagarmyndigheten få ett brottmål avgjort utan att väcka åtal. Detta är framför allt möjligt i de fall då påföljden stannar vid böter. Om den böt-fällde accepterar forelegget är ärendet rättskraftigt avgjort, i annat fall skall åtal väckas vid domstol.

I Finland används, särskilt inom trafikområdet, ”ordningsbot”. Med ”föreläggande av ordningsbot” avses böter som utfärdas av Polisen, Tullverket eller Gränsbevakningen. Oftast skrivs böterna ut direkt på plats och godkänns sedan genom att den som fått böterna skriver under. Ett annat förfarande är ”strafforderförfarandet”. Vid ett sådant framställs ett straffanspråk

av en polis-, tull- eller gränsbevakningsman, medan själva straffordern utfärdas av åklagaren. Förfarandet förutsätter samtycke av målsäganden och av den som meddelats straffanspråk.

På motsvarande sätt finns i Sverige "ordningsbotsförfarande" och "strafföreläggande". Strafföreläggande är en bot som utfärdas av antingen åklagare eller tullåklagare. Ett strafföreläggande kan jämföras med en ordningsbot, som istället skrivs ut av polisman eller tulltjänsteman. Strafföreläggande kan användas när påföljden förväntas bli böter, men också då villkorlig dom kan förväntas. Ett strafföreläggande kräver att den misstänkte erkänner brottet och accepterar föreläggandet.

Handläggningen av brottmål vid domstol sker numera i stor utsträckning vid en domstol med endomarsammansättning.¹ I Danmark görs skillnad mellan "nævningesager", "domsmandssager" och "enedommersager". Nævningesagerne, som utgörs av fall som gäller de allvarligaste brotten (straffanspråket är fyra år fängelse eller mer) avgörs alltid i första instans vid en andrainstansdomstol. Domstolens sammansättning är tre landsdomare och en jury bestående av tolv nævninge. Domsmansagerne och enedommersagerne behandlas i första instans vid en byrätt. I handläggningen av en domsmanssag deltar en juridisk domare och två lekmannadomare. Denna sammansättning skall väljas om det kan bli fråga om strängare straff än böter, samt då saken kan bedömas vara särskilt ingripande för den anklagade eller ha ett särskilt offentligt intresse. Brottmål där sanktionen stannar vid böter avgörs i endomarsammansättning. Detsamma är fallet vid behandlingen av saker där den anklagade erkänner.

Den norska ordningen påminner om den danska. Som domstol i första instans finns "tingrettene". Vid dem handläggs brottmålen antingen som "enedommersaker" eller som "meddomsrettssaker". "Lagmannsrettene" verkar som domstol i andra instans. Lagmansrättens sammansättning varierar; om straffskalan ger möjlighet att döma till fängelse upp till sex år är den sammansatt som en "meddomsrett" med tre juridiska domare och fyra lekmannadomare. Då åtalet gäller ett brott med en straffskala som överstiger sex år fängelse skall skuldfrågan som huvudregel avgöras av en jury bestående av fem män och fem kvinnor. Som "enedommersaker" behandlas framför allt sådana fall då den anklagade erkänner, alltså s.k. "tilståelsesaker", men också t.ex. frågor som gäller häktning.

Den "normala" sammansättningen vid huvudförhandling i brottmål i Sverige är en lagfaren domare och tre nämndemän. Om "det finns skäl för det" kan denna sammansättning utökas med en lagfaren domare och/eller en nämndeman. I ett stort antal mål sammanträder tingsrätten emellertid i en endomarsammansättning utan nämndemän. Detta är möjligt i alla de fall då huvudförhandlingen gäller ett brott för vilket inte är föreskrivet

---

¹ Island kommer inte att närmare behandlas i den följande framställningen. Den isländska domstolsorganisationen regleras i en lag från år 1998. Domstolarna är uppdelade i två instanser distriktsdomstolar och Högsta domstolen. Det finns i detta nu åtta distriktsdomstolar av vilka den i Reykjavik är den klart största. Inte heller Grönland och den särskilda processordning som gäller där kommer att bli behandlat i denna framställning.

svårare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter.

Reglerna om tingsrättens sammansättning i Finland överensstämmer nästan helt med de svenska reglerna. Den tydligaste skillnaden är att en endomarsammansättning är möjlig vid handläggning av brott som innehåller en straffskala innefattande fängelse på upp till 1 år och 6 månader. Men det utdömda straffet får inte vara annat än böter.

Vilka konklusioner är det värt att dra av denna korta komparativa beskrivning av domstolar och brottmålsförfarandet i de nordiska länderna? En kan vara att det fortfarande finns betydande skillnader som bygger på skilda historiska traditioner och en tämligen tydlig uppdelning i en västnordisk respektive en östnordisk variant. En annan slutsats kan vara att det när det gäller utvecklingen finns tydliga gemensamma drag. Användningen av summariska eller annars förenklade förfarandet har vunnit terräng, vilket i sig har inneburit att antalet lagföringar vid domstol har minskat. I praktiken handläggs således den allra största delen av brottmålen genom summariska förfaranden eller vid domstol med en endomarsammansättning.

En grund till detta är alla åtgärder som vidtagits för att handlägga vad som kallas "trivialbrottsligheten", något som utgör majoriteten av brottsligheten. Till denna kategori kan hänföras trafikbrotts- och förseelserna, mindre tillgreppsbrott, bedrägligt beteende och undanhållande, åverkan, lindrig misshandel och andra fall av lindrigare våld eller hot mot person, samt olika småbrott kring tobak, alkohol, narkotika och sexualitet. Ett enskilt trivialbrott förutsätter inte några stora kontrollpolitiska insatser, men massbrottslighetens mängd förutsätter att brottet trots detta tas på allvar. Men att behandla alla brott – både de stora och de små – på samma sätt är inte möjligt av processekonomiska orsaker, ej heller är det förnuftigt eller rättvist.

De lösningar som används för att komma till rätta med massbrottsligheten är framför allt dekriminalisering, depenalisering (dvs. att straff- och brottmålsrättegång ersätts av en administrativ avgift) eller genom att ta i bruk ett processuellt forcerat förfarande. Här kommer de summariska förfarandena in och de ökade befogenheterna för åklagaren att de facto verka som domare.

Det processekonomiskt omöjliga i lika behandling av alla brott framstår tydligt och erkänns allmänt om man ser på hur domstolsrättegången har förändrats. Men att förklara varför en lika behandling av de små och de stora brotten inte är förnuftigt eller rättvist är besvärligt. Det handlar härvid om nödvändigheten och svårigheten att göra de rätta prioriteringarna. Av olika skäl kan sådana prioriteringar verka diskriminerande mot vissa grupper av människor, varför straffsystemet inte framstår som rättvist. För att upprätthålla en stor tilltro till straffrättsystemet är det nödvändigt att finna en optimal lösning på hur trivialfallen handläggs.

Men det finns också en annan utveckling, nämligen en utveckling mot att vissa typer av brott blir mer omfattande, mer komplicerade både i rättsligt och faktiskt avseende och därigenom också svårare att utreda och lagföra. Sådana typer av brott är bland annat en del av ekobrottsligheten, en del av den mer organiserade brottsligheten och de gränsöverskridande brotten med förgreningar till flera stater. Dessa typer av brottslighet kräver stora resurser och en ordning som möjliggör handläggning och dom inom en skälig tid. I detta fall är bestämmelsen i Europakonventionen (artikel 6 st. 1) om den brottsanklagades rätt till en rättvis rättegång inom skälig tid, av betydelse.

Rättegång och dom inom skälig tid uppställs också allt oftare som ett politiskt krav. I Norge har stortinget fastställt mål för den genomsnittliga saksbehandlingstiden av brottmål; 1 månad för ”enedommersaker” och 3 månader för ”meddomsrettssaker”. Dessa mål hade man år 2007 uppnått när det gäller handläggningen vid rätt i första instans. I Danmark uppställde man från regeringens sida redan på 1990-talet vissa riktgivande frister för handläggningen av våldsbrotten. Enligt dessa skulle bland annat polisen slutföra förundersökningen och åtal väckas inom 30 dagar från det att misstänkt gärningsman hade identifierats. Lagföringen vid rätten skulle sedan slutföras inom 37 dagar från den dag då saken anhängiggjorts vid rätten och verkställigheten av utdömt fängelsestraff skulle därefter inledas inom 30 dagar räknat från domen.

Också när det gäller de mer omfattande och komplicerade fallen krävs det rationella strategier och förnuftiga prioriteringar. Och också i detta fall kommer åklagaren att ha en nyckelställning. Det är därför dags att se på den moderna nordiska åklagarens roll, rättigheter, plikter och kompetens.

3.2 Åklagaren

Åklagarorganisationen

Summariskt beskrivet kan man anföra att åklagarorganisationen i Norden i det stora hela är hierarkiskt uppbyggd med åklagare på tre skilda nivåer: I Danmark verkar riksadvokaten som högsta åklagare, statsadvokaterna på mellannivå samt polisdirektörerna. I Finland leds åklagarorganisationen av riksåklagaren, medan häradsåklagarna är de lokalt ansvariga åklagarna. Mellan dessa finns statsåklagarna som organisatoriskt hör till riksåklagarämbetet, men som de facto utgör en slags mellangrupp.

I Norge är åklagarna organiserade i en riksadvokat, ett antal statsadvokater samt på den lokala nivån polisadvokater som operativt underlyder en överordnad åklagarmyndighet som i administrativt avseende är knuten till polisen. I Sverige organiseras åklagarverksamheten inom en särskild myndighet, Åklagarmyndigheten, med riksåklagaren som chef. Vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten finns också överåklagare och vice överåklagare. Landet är sedan uppdelat i åklagarkammare med en

chefsåklagare som ledare. Övriga åklagare är kammaråklagare och assistentåklagare.

Kort kan konstateras att en viss åklagares sakliga behörighet avhänger av hur en uppdelning av åklagarna har skett i allmänna respektive speciella åklagare. Också den funktionella behörigheten varierar mellan olika system och avhänger av vilka begränsningar som uppställs för en åklagare på viss nivå skall kunna verka som åklagare vid domstolar i högre instans. Åklagare på skilda nivåer har en devolutionsrätt och en substitutionsrätt i varierande omfattning. En överordnad åklagare kan ha rätt att överta beslutanderätten i ett åtalsärende som normalt ankommer på en underordnad åklagare samt också förordna att en underlydande åklagare skall driva ett av honom/henne väckt åtal.

Rätten att väcka åtal kan i vissa saker vara förbehållen en högre åklagare. I en del fall förutsätter väckande av åtal att en annan myndighet än en åklagare har förordnat om åtal. T.ex. får enligt en bestämmelse i strafflagen 1 kap. 12 § åtal i Finland inte väckas för visst brott som begåtts utanför Finland eller ombord på fartyg etc. utan åtalsförordnande av riksåklagaren. Motsvarande bestämmelser finns också i de andra nordiska strafflagarna.

Åklagarens uppgifter

Traditionellt sett kan man kort beskriva åklagaruppgifterna som att delta i förundersökning, besluta om åtal, driva åtalet, samt att vid behov söka ändring av domen i högre instans. I dag är det dock uppenbart att åklagarna har fått en betydligt mer central kriminalpolitisk roll med flera och mer komplicerade uppgifter.

I alla nordiska länder kan åklagaren fungera som ledare av förundersökningen och i vissa fall skall han/hon göra det. Som förundersökningsledare är åklagaren ansvarig för att brottet utreds på bästa möjliga sätt. Rent praktiskt genomförs utredningen vanligen av polisen efter åklagarens direktiv. Åklagaren följer utredningen fortlöpande och tar hela tiden ställning till vilka utredningsåtgärder och beslut som krävs. När utredningen gäller grov och komplicerad brottslighet deltar åklagaren ofta direkt i vissa delar av utredningen, som vid rekonstruktioner av brottet eller vid viktiga förhör. Förundersökningsledaren kan besluta om tvångsmedel. I vissa fall kan beslut om tvångsmedel tas av polis, i andra fall krävs beslut av åklagare och i några fall kan beslutet bara tas, eller fastställas, av en domare.²

---

² Bestämmelserna om alla de viktigaste tvångsmedlen ingår i Rättegångsbalken. I kapitel 24 finns bestämmelserna om anhållande och häktning, i kapitel 25 bestämmelserna om reseförbud och anmälningsskyldighet, i kapitel 25 bestämmelserna om kvarstad, i kapitel 27 bestämmelserna om beslag, hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning, i kapitel 28 bestämmelserna om husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning, inklusive bestämmelserna om tagande av prov för DNA-analys och tagande av fotografi och fingeravtryck av misstänkt person.

Åklagarna har fått nya uppgifter när det handlar om att använda moderna spaningsmetoder och hemliga tvångsmedel.³ Detta har framför allt motiverats med ”brottsutvecklingen”, inte minst när det gäller den mer organiserade och gränsöverskridande brottsligheten.

Åklagarna har tämligen stora befogenheter att lägga ner en förundersökning med hänvisning till bevisets ställning. Detta har kritiserats framför allt med hänvisning till att åklagarna i praktiken påstås nedlägga bl.a. förundersökningar gällande sexualbrott alltför lätt.

Åklagarna i alla nordiska länder har numera också tämligen stora befogenheter att underlåta åtal trots att tillräckliga skäl för att väcka åtal finns. Denna möjlighet behandlas närmare i ett senare avsnitt. I vissa fall har åklagaren också möjlighet att välja domstolsstat och därigenom jurisdiktion. Detta gäller framför allt i sådana fall då den europeiska arresteringsordern aktualiseras. Enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder kan t.ex. en begäran om överlämnande av en misstänkt person genom en arresteringsorder avslås om förundersökning har inletts eller åtal väckts i Sverige för gärningen och förundersökningsledaren i det ärendet motsätter sig att lagföringen sker i den utfärdande medlemsstaten (5 § stycke 1 punkt 5).⁴

Det är primärt åklagaren som fattar beslutet om en rättegång vid domstol skall inledas eller om ett ärende skall behandlas genom ett summariskt förfarande. Möjligheterna att avgöra ett ärende genom ett summariskt förfarande har utökats betydligt. Det är åklagarens uppgift att ta beslutet om väckande av åtal, men i vissa undantagsfall gäller dock att beslut om åtal förutsätter åtgärd från målsägandens sida.⁵ Detta gäller bl.a. för vissa av ärekränkingsbrotten. Enligt Brottsbalken 5 kap. 5 § får förtal, grovt förtal och förolämpning inte åtalas av annan än målsäganden. Om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl dock i vissa fall åtala för brottet när detta anses påkallat ur allmän synpunkt.

Vilka bevis för den misstänktes skuld till det aktuella brottet som skall finnas för ett åtal, och vilka regler som gäller för att åtal får, bör eller skall väckas, varierar från rättssystem till annat. Enligt svensk rätt (RB 23 kap. 2 §) gäller att man under förundersökningen skall utreda, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot honom/henne. Det gäller vidare att brottet utreds så grundligt under förundersökningen att bevisningen vid huvudförhandlingen inför rätten kan förebibras i ett sammanhang. Vad som krävs för väckande av åtal är alltså att en tillräckligt grundlig undersökning visat att någon kan

---

³ Se också Niemi-Kiesliäinen (2004), s 529.

⁴ Se också Per Ole Träskman: Den europeiska arresteringsordern i Sverige – med några utblickar till Danmark och Finland. NTfK 2007, s 18–39.

⁵ Frågan om uppdelningen av brottstyperna i brott under allmänt åtal, målsägandebrott och angivelsebrott behandlas inte närmare här. Se om denna fråga t.ex. Lars Heuman: Målsägande. Stockholm 1973, Träskman (1980), s 20–47 och P.O. Träskman: Hur borde målsägandens ställning ändras när underrättsförfarandet reformeras? Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland 1993, s. 189–207.

betraktas som skäligen misstänkt för ett visst brott och att åklagaren har tillräckliga skäl för att anta att ett åtal leder till en fällande dom.

Motsvarande krav i Finland är att det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet,⁶ och i Danmark har man formulerat kravet som att det måste vara övervägande sannolikt att den misstänkte är skyldig och att man kan framlägga så starka bevis för detta att skulden blir fastställd utan rimligt tvivel.⁷ Förmodligen så innebär dessa olikheter ifråga om de uttryck som används, inte någon reell skillnad.

Då det gäller regleringen av åklagarens åtalsplikt respektive åtalsrätt brukar man göra en skillnad mellan system som bygger på legalitetsprincipen och system som bygger på opportunitetsprincipen.⁸ Man kan härvid också tala om en absolut respektive en relativ åtalsplikt.⁹ Då regleringen bygger på en absolut åtalsplikt skall åklagaren väcka åtal så snart bevisningen mot en viss person är tillräckligt stark för slutsatsen att det finns tillräckliga skäl för åtal. Vid en reglering som bygger på en relativ åtalsplikt har åklagaren ett större kriminal- och rättspolitiskt rådrum, dvs. åtal behöver inte väckas trots att bevisningen är tillräckligt stark.

Den svenska regleringen bygger i grunden på legalitetsprincipen, dvs. åklagaren har en åtalsplikt då tillräckliga skäl för åtal föreligger.¹⁰ Om ett brott har begåtts och åklagaren anser att bevisningen är tillräcklig mot den misstänkte, är han/hon således i princip skyldig att åtala. Från regeln om absolut åtalsplikt finns dock betydande undantag, alltså fall då åklagaren har rätt att underlåta åtal. Detta är enligt RB 20 kap. 7 § fallet vid mindre allvarliga brott,¹¹ av processekonomiska skäl vid flerfaldig brottslighet,¹² och i fall då den misstänkte är psykiskt sjuk eller handikappad och vårdåtgärder vidtas mot honom/henne.¹³ I alla dessa fall krävs därtill ”att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts”. Åtal får därtill underlåtas om risken för återfall bedöms vara ringa. Enligt RB 20 kap. 7 § stycke 2 får åklagaren besluta om att underlåta åtal ”om det av särskilda skäl är uppenbart att det inte krävs någon påföljd för att avhålla den misstänkte från vidare brottslighet och att det med hänsyn till omständigheterna inte heller krävs av andra skäl att åtal väcks”.¹⁴ Också när

⁶ Dan Frände: Finsk straffprocessrätt I. Helsingfors 1999, s. 148–152.

⁷ Toftgaard Nielsen (2004), s. 108.

⁸ Se t.ex. Mogens Koktvedgaard & Hans gammeltoft Hansen: Laerebog i Strafferetspleje. København 1978, s. 99–100.

⁹ Träskman (1980), s 226–227.

¹⁰ Brottsbalken 20 kap. 6 §. Se t.ex. Ulla Jacobsson: Lagbok i straffprocess. Stockholm 1966, s. 79.

¹¹ Det kan antas att brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter, eller att det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse och det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom.

¹² Den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott krävs det inte någon påföljd med anledning av det föreliggande brottet.

¹³ Psykiatrisk vård eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kommer till stånd.

¹⁴ Beträffande användningen av åtalsunderlåtelse i Sverige, se Per Ole Träskman: De lindrigaste påföljdalternativen vid en internationell harmonisering av det straffrättsliga reaktionssystemet. Rapportunderlåtelse, åtalsunderlåtelse, påföljdseftergift etc. Som en del av straffsystemen i Norden. NSfK:s 20:e kontaktseminarium, Lunds universitet, 20023, s 5 – 23, särskilt s 15– 22. Det kan nämnas att knappt 20 % av alla avgöranden i straffsaker fattas genom beslut om åtalsunderlåtelse.

det gäller brott som begåtts av ungdomar under 18 år har åklagaren betydande befogenheter att frångå sin skyldighet att åtala.¹⁵

Man kan på goda skäl ifrågasätta om det längre finns någon särskild anledning att konfrontera de två skilda systemen för regleringen av åtalsplikten mot varandra. System som renodlat bygger på legalitetsprincipen, respektive system som renodlat bygger på opportunitetsprincipen finns knappast.¹⁶ T.ex. det danska systemet, som av tradition ansetts bygga på opportunitetsprincipen,¹⁷ skiljer sig knappast i praktiken nämnvärt från det svenska.

Det är åklagarens uppgift att formulera åtalet mot den anklagade, inklusive beskrivningen av den gärning som ansvarsyrkandet avser.¹⁸ Under själva rättegången ligger bevisbördan hos åklagaren (och/eller målsäganden). Denna regel är så hävdvunnen att den nästan har ansetts självskrivnen. Åklagaren har bevisbördan med avseende på samtliga relevanta omständigheter då det gäller att fastställa den anklagades straffrättsliga ansvar. Den anklagades skuld har blivit lagligen fastställd först då åklagaren har lett i bevis att han/hon med i lagen avsett personligt ansvar (uppåt eller oaktsamhet) har begått den rättsstridiga gärningen.¹⁹

I sin uppgift är åklagaren bunden av ett krav på ovillkorlig objektivitet.²⁰ Enligt RB 23 kap. 4 § skall inte blott de omständigheter, som talar emot den misstänkte, utan också de som är gynnsamma för honom beaktas under förundersökningen, och också bevis som är till hans förmån, skall tillvaratas. Undersökningen bör alltid bedrivas så, att inte någon person onödigt utsätts för misstanke eller får vidkännas kostnad eller olägenhet. Enligt Europakonventionen så har den anklagade förmånen av att under hela brottmålsrättegången bli behandlad som oskyldig. Enligt oskuldspresumtionen har var och en som blivit anklagad för brott rätt att betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.²¹ En konsekvens av oskuldspresumtionen är att bl.a. åklagaren är bunden av ett

---

¹⁵ Se lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare 16 och 17 §§. Åtalsunderlåtelse är möjlig bl.a. i följande fall: Vissa vårdåtgärder vidtas mot den misstänkte (vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453), vård eller annan åtgärd enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, eller annan åtgärd som innebär att den unge får hjälp eller stöd), det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande. Vid bedömningen av om åtalsunderlåtelse skall meddelas skall åklagaren särskilt beakta den unges vilja att ersätta målsäganden för skada som uppkommit genom brottet, att avhjälpa eller begränsa skadan, att på annat sätt gottgöra målsäganden eller att medverka till att medling kommer till stånd enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott. Åtalsunderlåtelse får inte beslutas, om något väsentligt allmänt eller enskilt intresse därigenom åsidosätts. Vid bedömningen av om något väsentligt allmänt intresse åsidosätts skall särskilt beaktas om den unge tidigare har gjort sig skyldig till brott.

¹⁶ Jfr Toftegaard Nielsen (2004), s. 111.

¹⁷ *Ibidem*, s 111.

¹⁸ Per Ole Tråskman: Våldtäkt, våldtäktsman, gärningsbeskrivning och egenhändigt brott. Torbjörn Andersson & Bengt Lindell: Festskrift till Per Henrik Lindblom. Uppsala 2004, s. 688–694 och där anförd litteratur.

¹⁹ Se bl.a. Per Ole Tråskman: Omvänt eller bakvänt? NTfK 1998, s 352–353.

²⁰ Se också Lindell m.fl. (2005), s. 175.

²¹ Se beträffande oskuldspresumtionen t.ex. Karol Nowak: Oskyldighetspresumtionen. Stockholm 2003.

krav på objektivitet. Åklagarens uppgift är inte att arbeta för ett fällande avgörande, utan för ett riktigt och rättvist avgörande.²²

Riksåklagaren är landets högsta åklagare och ensam allmän åklagare i Högsta domstolen. Högsta domstolen är numera en ren prejudikatsinstans, och genom att föra lämpliga mål till Högsta domstolen bidrar riksåklagaren till att få fram besked i frågor om den praktiska rättstillämpningen.²³

Det förutsätts att åklagaren är aktiv då det gäller straffmätningen och valet av påföljd, dvs. yrkar på ett visst straff och pläderar för detta.²⁴ – vissa fall kan åklagaren också påverka beslut under straffverkställigheten samt beslut gällande villkorlig frigivning. Ett nytt fall i sistnämnda avseende gäller de fall då omvandling av fängelse på livstid till ett fängelsestraff på viss tid aktualiseras.²⁵

---

²² Lindell m.fl. (2005), s 175 och där anförda källor.

²³ Riksåklagaren överklagar varje år cirka 20 hovrättsdomar till Högsta domstolen. Även den dömde har möjlighet att överklaga sin dom. I båda fallen måste prövningstillstånd begäras och i de fall där den dömde överklagar ska riksåklagaren yttra sig i en så kallad svarsskrivelse. Detta sker i cirka 60 – 70 fall årligen.

²⁴ Se också Per Ole Träskman m.fl.: Tio år med straffvärdet. NTFK 2000, s. 136–153, särskilt s. 141–144.

²⁵ T.ex. enligt den svenska lagen (2006:45) åklagaren i ett sådant mål (som alltid handläggs vid Örebro tingsrätt) ”vara den dömdes motpart”.

4. Erkännande och medverkan som grund för strafflindring – principiella utgångspunkter

– anförande av riksadvokat Tor-Aksel Busch

Riksadvokat Tor-Aksel Busch, Norge, gav en oversikt over de norske reglene om i hvilken grad tilståelse av egne straffbare forhold, og forklaring om andre personers kriminelle virksomhet, kan gi grunnlag for straffereduksjon.

Innledningsvis redegjorde Busch for den norske organisering av politiet og påtalemyndigheten og understreket særlig tre forhold: 1) den norske riksadvokat er ikke underlagt justisministeren i enkeltsaker 2) påtalemyndigheten er organisert i tre nivåer, hvorav det laveste nivået er integrert i politiet og er en del av dette 3) alle tre nivåer avgjør tiltale spørsmålet etter nærmere regler i straffeprosessloven, og det er bare riksadvokaten som har myndighet til å beslutte tiltale i saker som *kan* gi lovens maksimumsstraff (21 års fengsel).

Etter Buschs mening var det mulig å operere med enkelte mer allmenngyldige utgangspunkter ved en diskusjon om egenforklaring eller forklaring om andre bør gi grunnlag for redusert straff. Foredragsholderen trakk fram flg., men understreket at en annen innleder kanskje ville vektlegge andre prinsipper eller foreta en annen oppdeling:

Denne type ordninger bør være åpne, transparente og forutberegnelige, ikke minst fordi det vil være en latent fare for uriktige forklaringer og dermed uriktige domfellelser. Det mer alminnelige tillitsperspektiv og hensynet til fornærmede/ofre underbygger også dette aspekt.

Rettsikkerhet og effektivitet er ikke i seg selv motpoler. Jo raskere jo bedre, men bare til en viss grad. Lider rettsikkerheten pga. effektiviteten er det grunn til å slå alarm.

Strafferetten skal ikke tilpasse seg ”markedstenkning” og produksjonsbedrifters erfaringer. Personer under strafforfølgning bør ha andre incentiver og annen oppmerksomhet enn ”what’s in it for me”. Alle markeder vil utvikle sin egen dynamikk, sitt eget liv, og politi og påtalemyndighet må ta innover seg at de ikke produserer varer. ”Mer marked” gir utvilsomt mindre offentlig styring. Man må huske på at utviklingen i USA i stor grad er preget av den grunnlovfestede rett tiltalte har til å få skyldspørsmålet prøvet for en jury.

Domstolene bør ikke abdisere fra sine kjerneoppgaver i strafferetten, dvs. avgjøre skyldspørsmålet og fastsette straff. Partene har ikke rådighet

over sakens gjenstand: straffekravet. Domstolene må ikke utvikle seg til et rent "sandpåstrøingsorgan".

Siktedes rett til å nekte å gi forklaring må respekteres, men det bør kanskje i større grad være mulig å anføre i skjerpene retning at den domfelte ikke har tilstått. I den norske straffelovs § 93 annet ledd heter det: "Nekter siktede å svare, eller forklarer han seg forbeholdent, kan rettens formann gjøre ham oppmerksom på at dette kan bli ansett for å tale mot ham."

Siktede bør ikke kunne gå fri for straff ved å forklare seg om andre. I Norge har riksadvokaten gitt flg. direktiver (rundskriv nr. 2/2000 pkt. II 3) i denne forbindelse:

"Straffbare forhold skal ikke henlegges eller nedsubsummeres som vederlag for informasjon. Den ordinære strafferettslige belønningsform er å påstå redusert straff begrunnet i at siktede har gitt viktig bistand under etterforskningen".

Det vil fort virke støtende om en siktet i slike situasjoner skal gå helt fri for straff og en slik løsning kan også påvirke innholdet i selve forklaringen.

Det må ikke etableres ordninger som er i strid med prinsippet om rettfærdig rettergang (fair trial). Prosessen skal være tillitvekkende, betryggende og hensynsfull. Aktors objektivitetsplikt må iakttas. Grensen mellom løfter og faktiske opplysninger, f.eks. om betydning av en tilståelse, kan være vanskelig i gitte tilfeller. I den norske straffelov § 92 annet ledd, første punktum, heter det:

"Løfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang må ikke brukes"

Busch gav uttrykk for at det offentliges tiltak mot organisert kriminalitet enten vil være av organisatorisk, budsjettmessig, straffeprosessuell eller strafferettslig karakter. Slik kriminalitet har også i Norden hatt en negativ utvikling hva gjelder omfang, alvorlighet og selvjustis. I Norge har man f.eks. redusert antallet politidistrikter (fra 54 til 27) for å etablere mer slagkraftige enheter og innført kommunikasjonskontroll og romavlytting som etterforskningsmetoder. Bedre beskyttelse av sensitiv informasjon er en meget aktuell problemstilling. Den strafferettslige diskusjon har i stor grad vært konsentrert om kriminalisering av forberedelseshandlinger og tilståelsesrabatt.

Danmark har i sin straffelov § 82 regler om at det i alminnelighet skal inngå som formildende omstendighet ved straffens fastsettelse at

"9. gjerningsmanden frivilligt har angivet seg selv og aflagt fuldstændig tilståelse.

10. gjerningsmanden har givet oplysninger, som er afgørende for opklaringer av strafbare handlinger begået af andre."

I Norge lyder straffeloven (1902) § 59 annet ledd slik etter lovendring 2. mars 2001:

”Har siktede avgitt en uforbeholden tilståelse, skal retten ta dette i betraktning ved straffutmålingen. Retten kan nedsette straffen under det for handlingen bestemte lavmål og til en mildere straffart.”

To hensyn er angitt i favør av bestemmelsen: 1) prosessøkonomi (sakene går raskere ved erkjennelse) 2) oppklaring av forbrytelser er i seg selv viktig. Særlig to mothensyn er fremhevet: 1) straffenivået vil bli redusert 2) det er en fare for at uskyldige personer uriktig vil erkjenne straffbare forhold. I forbindelse med nevnte lovendring fremholdt det norske justisdepartementet at det er prinsipielt betenkelig å lovfeste regler som oppfordrer til angiveri og at en slik bestemmelse vil kunne øke risikoen for represalier. Den nå gjeldende lovgivning i Norge sier følgelig intet om forklaringer som har betydning som bevis i straffesaker mot andre. Etter sikker rettspraksis skal slike forklaringer likevel vektlegges ved straffutmålingen. I forbindelse med ny straffelov (2005) har vi fått en bestemmelse i § 78 f som lyder slik (ikke i kraft):

”Ved straffutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at: lovbrøteren har avgitt en uforbeholden tilståelse eller i vesentlig grad bidratt til oppklaring av andre lovbrudd”.

De prinsipielle motforestillingene har åpenbart følgelig ikke samme vekt som tidligere.

På bakgrunn av någjeldende straffelov har riksadvokaten gitt detaljerte retningslinjer om tilståelsesrabatt i rundskriv av 7. mai 2007 (nr. 3/2007) og som finnes på hjemmesiden www.riksadvokaten.no. Det er også utgitt et kompendium om temaet i serien riksadvokatens publikasjoner (nr. 2/2007) med en gjennomgang av lovens forarbeider og avgjørelser fra Høyesterett.

I rundskrivet legger riksadvokaten til grunn at en straffereduksjon på ca 1/3 er korrekt der hvor tilståelsen skal tillegges betydelig vekt.

Busch nevnte også en særskilt problemstilling med utgangspunkt i den såkalte ”Nokas-saken” (ran med døden til følge), Høyesteretts dom av 29. juni 2007. En av de domfelte samarbeidet med politiet under oppklaring av saken uten at domstolen fikk opplyst hva vedkommende nærmere hadde forklart. Hadde man gitt konkrete opplysninger om vedkommendes informasjon til politiet ville faren for represalier øke i betydelig grad. Riksadvokaten bekreftet, som aktor for Høyesterett, at opplysningene var viktig på den tiden de ble gitt og nedla en mild påstand. Førstevoterende i Høyesterett uttalte med tilslutning fra de andre dommerne (avsnitt 252):

”På denne bakgrunn tar jeg til etterretning Riksadvokatens uttalelse om betydningen av NNs samarbeid med politiet og finner ikke grunnlag for å overprøve hans vurdering her.”

Straffen ble den samme som påstanden.

Busch var av den oppfatning at lovendringen i Norge i 2001 hadde vært viktig og at man nå, ikke minst gjennom riksadvokatens rundskriv, hadde et "rabattsystem" som er synbart og forutberegnelig og hvor den reduserte straff er så vidt stor at den kan virke motiverende. Hva gjelder den totale effekt av endringen og de nye direktivene er det for tidlig å konkludere.

5. Åtgärder för att minska utredningstiden i stora mål – Nationella initiativ och erfarenheter (Workshop 1)

Workshopen leddes av statsadvokat Hanne Schmidt, Rigsadvokaten, Danmark.

Inledning

Hanne Schmidt inledde med en redogörelse över situationen i Danmark. I Danmark har man övervägt frågan om en minskning av utredningstider många gånger genom åren. Redan 1977 kom Retsplejerådets betänkande om rättens kompetens och arbetsform. Det senaste är Strafferetsplejeudvalgets betänkande från 2007, vilket innehåller förslag om begränsningar av långvariga utredningar och långa häktningstider. Den 17:e juni 2008 blev det en ändring i den danska retsplejeloven om just sådana begränsningar. Den nya lagen bidrar även generellt sett till en snabbare behandling av brottmål.²⁶

Inom den danska åklagarmyndighetens organisation är det Justitieministern som har den högsta befattningen. Under Justitieministern finns Rigsadvokaten och under Rigsadvokaten finns sex regionala statsadvokater samt Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (SØK) och Statsadvokaten for Særlige Internationale Straffesager (SAIS). Sedan finns det polisdirektörer som är chefer på lokala nivåer för polis och lokal åklagarmyndighet.

Hanne Schmidt fortsatte sedan att tala om tre faser – förundersökningsfasen, åtalsfasen och domstolsfasen – och vad som har gjorts i Danmark för att minska utredningstiden och påskynda processen under dessa faser.

Förundersökningsfasen

Under förundersökningen arbetar den danska polisen och åklagarna tillsammans, de har en gemensam arbetsplats och en daglig kontakt. När det är dags att besluta om åtal skall väckas eller inte, kan under särskilda omständigheter statsadvokaten, rigsadvokaten eller även Justitieministern bli inblandade. När det gäller tiden för förundersökning och åtal finns det i

---

²⁶ Lag nr 493

Danmark en generell regel med innebörden att åklagare skall tillse att varje ärende utreds med den skyndsamhet som sakens beskaffenhet tillåter.²⁷

I Danmark finns bestämmelser som kräver att åklagare framställer en skriftlig anmodan till domstolen om förlängning av häktning.²⁸ Åklagaren skall då skriftligen redogöra för de faktiska omständigheterna och hur förundersökningen framskridit, vad som återstår att göra och vad som skall uppnås med detta. Dessa regler sätter press på förundersökningen och kan ses som en slags domstolskontroll av förundersökningen.

I Danmark finns även bestämda frister för häktningstider, av vilka det framgår att det är 6 månaders frist om straffskalan är under 6 år och 1 års frist om straffskalan är 6 år eller mer. När det gäller personer under 18 år är fristen 4 månader om straffskalan är under 6 år och 8 månader om straffskalan är 6 år eller mer. Fristen räknas fram till dess att huvudförhandlingen börjar. Fristerna kan dock frångås om det föreligger mycket speciella omständigheter.²⁹ Dessa frister leder till en aktiv förundersökning. Arbetet som skall utföras under förundersökningen måste planläggas och arbetet blir målinriktat.

Åtalsfasen

Under åtalsfasen nämnde Hanne Schmidt exempel på åtgärder som tillämpas dagligen av danska åklagare. Nedläggning av brottsmisstankar utifrån resurshänsyn, ”påtaleopgivelse” och ”iltalefrafald”³⁰ i fall där ett genomförande skulle medföra svårigheter, omkostnader eller då utredningstiden för en brottsmisstanke inte står i rimlig proportion till sakens betydelse eller det förväntade straffet.

Hanne Schmidt tog även upp möjligheten att i stora mål ha en förberedande förhandling/möte i syfte att behandla frågor som har betydelser för främjandet av målet.³¹ Vid dessa förberedande förhandlingar/möten kan man ta upp frågor som rör t.ex. tvister om bevisföringen, fastställande av parternas inställning och huvudförhandlingens tillrättläggelse. Det är viktigt att tidigt få klart vad frågan handlar om och vad man skall koncentrera bevisföringen kring vid en kommande huvudförhandling. Dessa förberedande förhandlingar/möten är något nytt i Danmark och tillämpningen är därför inte särskilt stor idag.

Förundersökningsfasen och åtalsfasen

I Danmark finns en reglerad begränsning av långvariga utredningar av brottsmisstankar.³² Efter 1 år och 6 månader skall underrättelse av brottsmisstanke ske och den misstänkte kan få saken prövad av rätten. Detta innebär att det sker en domstolskontroll av att förundersökningen

²⁷ Rpl § 96

²⁸ Rpl § 764, st 1

²⁹ Rpl § 768 a

³⁰ Rpl § 721, stk.1, nr. 3 och § 722, stk. 1, nr. 5

³¹ Rpl § 849

³² Rpl § 718 a-b

skrider fram med en viss hastighet, vilket är ett nytt inslag i Danmark. Rätten kan dock undantagsvis och då det finns särskilda omständigheter fastställa en förlängning av fristen för avgörandet av om åtal skall väckas eller inte. Det viktiga är att förundersökningen inte ligger still. Om förundersökningen är i full gång meddelas vanligen förlängning. Om fristen inte hålls anses åtalet förlorat. Det finns dock undantag vid allvarlig brottslighet som exempelvis mord.

Domstolsfasen

För att ytterligare påskynda processen finns en ny generell bestämmelse med innebörden att domstolarna skall tillse att varje mål handläggs med den skyndsamhet som målets beskaffenhet kräver och tillåter. Vidare finns en bestämmelse som innebär att åklagarmyndigheten och försvararen har ett ansvar för att främja att målet kan genomföras inom en rimlig tid och att domstolen skall sätta ut tid för huvudförhandling inom två veckor efter att åtal har inkommit till rätten.³³ Domstolen har vidare rätt att neka att förordna en advokat om det kommer att innebära en försening som har betydelse för målet.³⁴ Hanne Schmidt nämnde i samband med detta bl.a. problemet med upptagna advokater, men att dessa regler nu sätter mer press på advokaterna. När det gäller omfattande och långa processer finns det även regler om att domstolen kan reservera tid för huvudförhandling redan innan dess att åtal har väckts.³⁵

Frister

I Danmark har man infört tidsfrister för att påskynda processen hos polis, åklagarmyndigheten och domstolarna. Fristen för polis och åklagarmyndigheten startar vid identifiering av en gärningsman och räknas fram till dess åtal väcks. För vålds- och vapenärenden är fristen 30 dagar och 60 dagar/4 månader för våldtäktsärenden. När det gäller våld, vapen- och våldtäktsärenden är fristen för domstolarna 37 dagar. Hanne Schmidt berättar att det kan vara svårt att hålla dessa frister, särskilt i ärenden där det är många vittnen som skall höras och i ungdomsärenden där det är fler myndigheter, t.ex. socialtjänsten, som skall kopplas in i ärendet.

Nya initiativ

Hanne Schmidt avslutade med att nämna några nya initiativ som tagits, bl.a. förundersökningsplaner med tidsfrister, tidsfrister för åklagarmyndighetens behandling och eventuella styrgrupper med deltagare från polisen, den lokala åklagarmyndigheten och statsadvokaten. Med planer och tidsfrister framhöll Hanne Schmidt att tanken är att man skall kunna arbeta ännu mer målinriktat och effektivt.

³³ Rpl § 843 a

³⁴ Rpl § 733, stk 2

³⁵ Rpl § 843 b

Projektorienterad förundersökning

Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet Henrik Helmer Steen redogjorde for projektorienterad förundersökning.

Projektorienterad förundersökning används i ärenden som är komplexa, har en betydande omfattning eller förväntas ta lång tid och ofta när det gäller ekonomisk brottslighet. Projektorienterad förundersökning kan med fördel användas i ärenden där det behövs personer med olika kompetenser, t.ex. poliser, jurister, personal från Skattemyndigheter, datakunnig personal och revisorer, men även för att uppnå team-fördelar som dynamik, överblick, gemenskapskänsla eller tillräckliga resurser. Projektform kan även vara fördelaktigt då det ger åklagaren ingående kännedom om ärendets start, uppbyggnad och utveckling.

Projektet består av en strategisk ledning och en styrgrupp som kan jämföras med ett aktiebolags styrelse. Vidare finns en projektledare som deltar i styrgruppen och som har det löpande ansvaret för att allt som skall göras blir gjort. Det finns en projektgrupp bestående av jurister och poliser m.fl., och det finns även personal från externa myndigheter, t.ex. Skatteverket, samt rådgivare som t.ex. revisorer och datakunnig personal.

Inledningsvis granskas ett ärende. Beslutar man sig för att gå vidare med ärendet med en projektorienterad förundersökning är nästa fråga hur mycket personal som behövs och vilken kompetens som behövs i projektet. Därefter väljs de misstankar ut som man skall fokusera på och sedan går man mer konkret in på frågan om vad som behöver göras. Efter detta fördelas arbetet ut, vem som skall göra vad och inom vilken tid. Under en projektorienterad förundersökning skall alla åtgärder rapporteras och registreras. Vad som händer i projektet dokumenteras således noggrant vilket bl.a. kan vara till fördel vid en huvudförhandling för att kunna visa på vad som har gjorts och när, under förundersökningens gång.

Henrik Helmer Steen tog även upp några nackdelar med projektorienterad förundersökning. Det är bl.a. resurskrävande och innebär många möten. Henrik Helmer Steen tillade dock att man i det långa loppet oftast sparar resurser med projektorienterad förundersökning. Vidare finns det en risk för att man binder upp sig för mycket kring projektplanen och man måste kunna se utanför planen och frångå den om det behövs. Avslutningsvis berättade Henrik Helmer Steen om ett konkret exempel – ”Tvind-imperiet” – och om hur man hade arbetat med projektorienterad förundersökning i detta ärende.

Diskussion

Workshopen avslutades med en öppen diskussion och det kom upp flera frågor och synpunkter från deltagarna. Vikten av att ha en tydlig kommunikation mellan polis och åklagare understryktes, samt att åklagare kan bli bättre på att förklara sina tankar bakom direktiven, vilken bevisning vill man uppnå m.m. En annan fråga som kom upp var alternativ till lag-

föring när det kan vara svårt att väcka åtal. Ett tidigt samarbete bör därför ske med andra myndigheter, t.ex. Försäkringskassan och Skatteverket.

Att advokater har blivit mer aktiva och begär ytterligare utredning, ibland först i samband med huvudförhandlingen, diskuterades också. Flera representanter från de olika nordiska länderna kände igen sig i detta. Från deltagande advokater kom reflektioner kring lojalitetsplikten och att de inte alltid själva kan välja hur de vill agera under en förundersökning. Norska deltagare berättade att de bjuder in försvarsadvokaten för diskussion under förundersökningens gång i syfte att undvika stora motsättningar vid en huvudförhandling, och att de har goda erfarenheter av att arbeta på detta sätt. Från svenskt håll berättades att man också använder sig av löpande delgivning. När personen i fråga är hörd om ett visst material får han eller hon och försvarsadvokaten ta del av materialet. I Finland är det polisen som leder förundersökningen och både åklagare och försvarsadvokat kommer sent in i processen, vilket leder till svårigheter och sen begäran om komplettering av utredningen.

Vidare diskuterades en engelsk modell med innebörden av att polisen upplyser den misstänkte om att om han eller hon förklarar sig på ett sätt vid polisförhören och på ett annat sätt i domstolen, så kan detta komma att användas mot honom eller henne. Det framhölls även att polisen måste vara tydliga vid förhör och berätta för den misstänkte om vad som är "temat" för förhöret och att det är just detta som den misstänkte skall förklara sig om.

5. Effektivare hantering av stora mål i domstol – nationella praktiska erfarenheter (Workshop 2)

Workshopen leddes av förstestatsadvokaten Trond Eirik Schea, Ökokrim, Norge

Inledning

Seminarier inleddes med en kort presentation från varje land när det gäller frågan om hur vi hanterar stora mål i domstol, vad det finns för problem och hur vi kan bli bättre på att lösa dem.

Det kan konstateras att viss typ av brottslighet under senare år har blivit mer komplicerad, omfattande och svårutredd. Detta har i sin tur lett till att brottsutredningarna blivit allt mer omfattande och förhandlingarna i domstol längre. Det är angeläget att vi använder de begränsade resurser som finns på det mest effektiva sättet.

De nordiska ländernas straffrättsliga system vilar i stort sett på samma principer och utgår från legalitetsprincipen. Straffrättsprocessen är kontradiktorisk och förhandlingar i domstol skall utgå från omedelbarhetsprincipen, muntlighetsprincipen och principen om fri bevisvärdering. Vidare finns regler om åtalsplikt som i vissa situationer gör det svårt att begränsa utredningar. Vidare ställer Europakonventionen krav på att den som är anklagad för ett brott skall få sin sak prövad inom skälig tid.

Under workshopen diskuterades hur man kan hantera stora mål i domstol på ett modernt och effektivt sätt utifrån dessa principer. Alla var eniga om att det finns mycket att göra under förundersökningen, och genom att förbereda målet så noga som möjligt inför själva huvudförhandlingen så kan man spara mycket. Under diskussionen framkom följande i huvuddrag.

Förundersökningen

Det är viktigt att styra förundersökningen redan från början. Genom att aktivt och medvetet begränsa förundersökningen i ett tidigt skede är det möjligt att begränsa processmaterialet och göra det mer överskådligt. Då ökar även förutsättningarna för att förhandlingen i domstol blir effektiv och koncentrerad. Det finns ett pedagogiskt intresse av att förhindra alltför långa förhandlingar i domstol. Det är viktigt att alla förstår åtalet och processmaterialet när det presenteras i domstolen.

Det kräver att åklagaren är mycket aktiv och hela tiden bedömer det material som framkommer under utredningen så att det blir ett bra och väl avvägt slutresultat. Ibland kan det vara svårt att begränsa utredningen eftersom det kan vara många personer som behöver förhöras för att styrka åtalet och det kan finnas omfattande skriftlig bevisning.

Förberedelse inför huvudförhandlingen

Det är nödvändigt att utnyttja de möjligheter som finns i varje land att förbereda målet inför huvudförhandlingen. För att det skall fungera krävs att domaren tar en aktiv roll i arbetet med att renodla målet och klargöra vad som är stridigt och ostridigt mellan parterna. I samtliga nordiska länder finns en möjlighet för domaren att kalla åklagare och försvarsadvokat till ett förberedande möte inför huvudförhandlingen. Detta ger även parterna möjlighet att ytterligare precisera sin bevisuppgift och eventuellt ta bort sådant som visar sig vara onödigt. Åklagaren får även tillfälle att förklara hur han eller hon tänker presentera processmaterialet vid huvudförhandlingen. Ett protokoll från sammanträdet är disciplinerande för parterna, även om det inte är bindande.

I Sverige finns även möjlighet att förelägga den tilltalade att inkomma med skriftligt svaromål (45 kap. 10 § rättegångsbalken) om det behövs för att huvudförhandlingen skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Den tilltalade skall då redovisa sin inställning till åtalet och grunden för den. Denna bestämmelse borde utnyttjas i större utsträckning än i dag.

Från domarhåll framförs att domare vid Göteborgs tingsrätt har utnyttjat möjligheten till svaromål i ett stort mål och dessutom krävt att försvararna skulle inkomma med sina sakframställningar. Detta har föranlett kritik från Advokatsamfundet eftersom det är att kräva mer än vad som framgår av lagrummet.

I Norge kan domaren kräva en redogörelse över åtalet av åklagaren (262 § tredje stycket straffprocessloven). Denna skickas därefter till försvararen. På så sätt kan parterna snabbt få en bild över processmaterialet, se vad som är viktigt och förstå varandras ståndpunkter. I Norge finns också en skrift om "Dommerstyrning av straffesaker" (2005), som är utarbetad av Den Norska Domarföreningen. Skriften ger domarna vägledning för att få en snabbare brottmålsprocess (finns tillgänglig på www.jus.no;www.jus.no/asset/33034/2/33034_2.pdf). Målsättningen med skriften är bl.a. att ge domarna tydliga riktlinjer om de skall hantera målen på ett enhetligt sätt.

Det kan vara bra att vissa domare är specialiserade på en viss typ av mål, t.ex. ekonomisk brottslighet.

Ett problem som många uppfattar är att det saknas incitament för att den tilltalade skall vara aktiv när det gäller att klargöra och renodla målet. Flera uppfattar att det ofta är precis tvärtom och att den tilltalade snarast vill dra fördel av att fördunkla och komma med sena invändningar. Det

saknas ofta incitament för den tilltalade att medge något eller vitsorda omständigheter eftersom han eller hon inte har några fördelar av det.

Den 1 november förändras ett stort antal bestämmelser i den svenska rättegångsbalken. Förändringarna syftar bland annat till att effektivisera huvudförhandlingen i tingsrätt och hovrätt. Alla förhör med bevispersoner i tingsrätten kommer som huvudregel att dokumenteras genom ljud- och bildupptagning. Förhören kommer att spelas upp i hovrätten och tilläggsförhör eller ett helt nytt förhör skall endast tillåtas i undantagsfall. Vidare kommer det att vara möjligt att hålla muntlig förberedelse i brottmål i större utsträckning. Muntlighetsprincipen mjukas upp och det införs en möjlighet att hänvisa till handlingar. Detta gäller bl.a. yrkanden, såsom bilagor till stämningsansökan, redovisning av parternas ståndpunkter, utveckling av talan och presentation av bevisning.

6. Erkännande och medverkan som grund för strafflindring – nationella praktiska erfarenheter (Workshop 3)

Workshopen leddes av statsåklagaren Mika Illman, Riksåklagarämbetet, Finland

Inledning

Mika Illman inledde med en redogörelse över situationen i Finland. Nuvarande reglering i Finland trädde i kraft den 1 januari 2004 (strafflagen 6 kap 6 § 1 mom 3 p). Enligt lagmotiven motsvarar bestämmelsen vad som gällt i tidigare rätt.

I förarbetena (proposition 44/2002 rd: Erkännande och medverkan utgör strafflindringsgrunder) tas ett antal olika aspekter på lagförslaget upp. Den viktigaste orsaken till att erkännande och medverkan skall utgöra strafflindringsgrunder är att det anses ändamålsenligt. Det anses ge en effektivare process genom att man inte ställer samma krav på bevisningen vid ett erkännande. Vid lindrigare brott anses ett erkännande vara tillräcklig bevisning. Det kan också läggas etiska aspekter på förslaget. Den misstänkte har möjlighet att erkänna gärningen och sedan gå vidare i livet. Som exempel på situationer där strafflindring skall kunna erhållas nämns att den misstänkte erkänner att han/hon har begått ett visst brott och anger sig själv för myndigheter eller visar annat uppriktigt beteende i samband med utredning av brott. Det betonas att det endast är fråga om medverkan som berör det egna brottet/brotten. Det går inte att få strafflindring för uppgifter rörande andras brott.

I propositionen togs uttryckligt avstånd till en reglering med s.k. ”kronvittnen” som förekommer i system inom den anglo-amerikanska rättskulturen. Ett system med kronvittne innebär att brottsmisstänkt slipper åtal eller erhåller klart lindrigare straff i gengäld mot att han vittnar mot medbrottslingar. Det finns nackdelar med ett sådant system genom att informationskällans trovärdighet kan angripas om denne erhållit kännbara fördelar i gengäld mot att ge information om andras brott. Ett sådant system skulle kunna leda till att personer falskeligen lämnar uppgifter. En annan nackdel är att det stärker s.k. ”angivarmoral” (”egna synder kan förlåtas om man visar att andra har gjort ännu större synder”).

I finsk rättstillämpning finns få avgöranden som rör aktuella frågor. Det finns ett intressant avgörande från 1998 rörande grovt narkotikabrott (HD 1998:162). Avgörandet är från tiden före den nya lagstiftningen vilken alltså trädde i kraft i januari 2004. Eftersom den gamla lagstiftningen i sak hade samma innehåll är avgörandet emellertid fortfarande av intresse.

I aktuellt ärende hade A burit i land amfetamin fasttejp på sin kropp när han anlände till Helsingfors med båt från Tallin. A greps efter kroppsvisitation vid tullgranskningen. A medgav i förhör att han gjort sig skyldig till brott och berättade också att B hade hämtat narkotikan till båten i Tallin och att smuglingen skett i samråd de emellan. Både A och B åtalades. Med stöd av den information A lämnat dömdes även B för grovt narkotikabrott.

En fråga man kan ställa sig är om A genom sitt erkännande och sina uppgifter rörande B gjort sig förtjänt av strafflindring. Domstolarna fäste vikt vid att brottet avslöjats vid tullens granskning och att A:s erkännande inte hade skett av eget initiativ. HD:s majoritet fann att A visserligen hade befrämjat utredningen av B:s brott men att strafflindring bara ges i fråga om "egna brott". Högsta domstolen fann att den omständigheten att B:s brott utretts tack vare A:s information inte medför strafflindring för A. HD:s minoritet var ense med majoriteten om att lagens syfte inte var att införa något "kronvitnessystem". Minoriteten lyfte å sin sida fram den omständigheten att brottslighet i form av organiserad och yrkesmässig narkotikahandel är särskilt svår att utreda och att det ur brottsbekämpnings-synpunkt är av stor vikt att polisen får information om bl.a. smuglingsrut-ter och tillvägagångssätt. Minoriteten bestående av två justitieråd fann att A skulle få lindring av sitt straff – inte på den grunden att han bistått med information som fällde B – utan därför att han gett annars värdefull infor-mation till polisen om systematiken i den här typen av verksamhet.

Minoritetens uppfattning sågs som en signal om att lagstiftningen kanske skulle komma att ändras på den här punkten. Vid utformningen av 2004 års lag förkastades dock minoritetens förslag och som tidigare sagts är innehållet i den nya lagstiftningen oförändrad.

Diskussion

Efter presentationen av rättsläget i Finland berättade representanter för de övriga nordiska länderna kortfattat om rättsläget i respektive land. Därefter fördes gemensamma diskussioner utifrån följande frågeställningar.

- Vilken är den främsta nyttan respektive främsta nackdelen av att befrämjande av brottets utredning medför strafflindring?
- Bör i ett system med strafflindring endast utredning av eget brott eller även utredning rörande annans brott beaktas?
- Bör ett sådant "kronvitnessystem" som förekommer i den anglo-amerikanska världen införas och vilka för- och nackdelar finns med ett sådant system?

- Skall det finnas utrymme för total straffrihet om uppgifter lämnas om egen eller andras medverkan i brott?

Det flesta representanterna var överens om att det är ändamålsenligt med en lagstiftning som vid bestämmandet av straffet tar hänsyn till den misstänktes erkännande eller annan medverkan i utredningen rörande det egna brottet. Det framfördes från flera håll att det är viktigt att det för den dömda tydligt framgår om sådan ”rabatt” lämnats. Från advokathåll påpekades dock att det ur rättvisesynpunkt kan diskuteras om ett erkännande skall leda till strafflindring.

När det gäller frågan om ett system med strafflindring skall omfatta inte bara utredning av eget brott utan även utredning av annans brott, syntes alla vara överens om att det här finns många fler principiella frågeställningar. Flera representanter framförde att det fanns en risk för att osanna uppgifter om annan lämnas och att värdet av den bevisningen därför kan komma att ifrågasättas. En annan sak som lyftes fram är de risker för hot och annat som ”angivarna” kan komma att utsättas för. Ett skäl som framfördes för att införa strafflindring även vad gäller utredning av annans brott är att det skapas en osäkerhet inom den organiserade brottsligheten som är positiv för de rättsvårdande myndigheterna. Detta genom att huvudmännen vet att risken att andra kan komma att peka ut dem ökar. Ett positivt resultat kan även bli en snabbare och effektivare lagföring.

När det slutligen gäller frågan om det skall vara möjligt att få total strafflindring vid medverkan till att eget eller andras brott klaras upp syntes alla vara överens om att det inte skall vara möjligt.

7. Åtalsuppgörelser / plea bargaining – Något för de nordiska rättssystemen? (Paneldebatt)

Debatten leddes av hovrättspresidenten Fredrik Wersäll, Sverige.

Hovrättspresident *Fredrik Wersäll*

I det följande skall diskuteras hur vi i de nordiska länderna ser på avtal mellan åklagaren och den tilltalade. Denna fråga är försummad inom lagstiftningsarbetet – ett större intresse för processrätten *innan* domstolsförhandlingen önskas från våra lagstiftare. Ämnet är kontroversiellt, men principiella diskussioner är angelägna och nödvändiga. Utgångspunkten för dagens debatt bör vara ett rättspolitiskt perspektiv.

Bakgrunden till diskussionen är iakttagelsen att brottmålen tenderar att bli allt större och mer komplicerade. Detta har delvis att göra med lagstiftningens utformning, som i sig inom många områden är komplicerad. Här kan nämnas t.ex. skattelagstiftningen, våldsbrott inom familjen där man skall bedöma ett långvarigt förlopp eller utformningen av traffickingbrotten som gör att de är svårbevisade och leder till långa processer i domstol. Det har också att göra med att brotten i sig blir allt mer komplicerade. Rättegångsbalken i Sverige från 1948 är avpassad till helt andra och mindre komplicerade typer av brott, som var aktuella i den tid när den trädde i kraft.

Begränsade resurser leder till att endast en liten del av den brottslighet som anmäls lagförs. Man måste fundera över verkningsgraden av det straffrättsliga systemet, och om man kan göra något annat med resurserna än det som görs idag.

När frågan om plea bargain diskuteras måste diskuteras vad det finns för incitament för den tilltalade att medverka till att vi får begränsade utredningar och processer som går snabbare genom rättssystemet.

Diskussionen om plea bargain i Norden skall inte associeras till det amerikanska plea bargain-systemet och den negativa klang som detta kanske har för oss, vi måste diskutera plea bargain i en nordisk eller europeisk kontext. Frågan som bör vara i fokus är i vilken utsträckning brottmålen skall närma sig den syn man har i civila förfaranden, dvs. att man gör parterna processuellt likvärdiga. Åklagaren och försvararen kan

då disponera över olika moment i processen och låta detta läggas till grund för prövningen. Åklagaren kan t.ex. begränsa utredningen om den tilltalade går med på att hjälpa till eller erkänner vissa delar.

Det finns många skäl som talar både för och emot ett system med åtalsuppgörelser. Å ena sidan har vi idag ett system som har svårt att ta hand om de här stora målen. Många tilltalade och målsägande far illa av långa utredningstider. Systemet med åtalsuppgörelser finns i många grannländer, och vi ligger efter i utvecklingen. Frågan är om det kanske inte är dags att myndigförklara parterna. Systemet är vidare orättvist som det ser ut idag, i den meningen att vissa mål pga. bristande resurser hamnar utanför systemet. Å andra sidan är ju straffrätten en ensidig maktutövning där det kanske inte är rimligt att tala om likställda parter. Även frågan om var brottsoffret hamnar i ett sådant system, och det faktum att det kan leda till materiella fel (att man kommer överens om saker som inte stämmer överens med verkligheten), gör att man kan fråga sig huruvida detta är förenligt med det allmänna förtroendet för rättssystemet.

Statsadvokat Jesper Hjortenberg, Danmark

Plea bargain är snarare regel än undantag på många ställen i världen. Under 1980-talet var Danmark mycket avvisande till denna fråga. I motiven till strafflagen från år 2004, menar man dock att det kan anses som en förmildrande omständighet om man hjälper till med brottets uppklarande. Straffet kan då reduceras. I praxis har detta t.ex. lett till att 6 års fängelse har sänkts till 5 års fängelse. Kortare straff pga. att man hjälper till med brottets uppklarande är numera ett accepterat synsätt i Danmark, och detta system fungerar bra.. Några större skillnader i straffutmätningen är det dock inte fråga om.

I ett fall från 1998 gällande insmuggling av heroin, kom Högsta domstolen i Danmark fram till att straffreducering pga. sådana omständigheter godtas. Man måste dock visa och vara tydlig med vad den tilltalade förpliktar sig till.

Assisterande politidirektor/statsadvokat Jón H.B. Snorrason, Island

Rättssystemen i Norden har hittills inte gett polismyndigheter eller åklagarmyndigheter spelrum för avtal med den misstänkte eller tilltalade. Tvärtom så har lagstiftningen nästan fullständigt blockerat en sådan utveckling, och menat på att frågan om skuld och eventuell straffnedsättning skall avgöras i rätten. Utgångspunkten är att endast det offentliga ämbetet skall ha makten att göra sådana bedömningar, inte åklagarmyndigheten. Lagstiftningsmakten borde lösa det problemet utan att involvera åklagarna.

I den isländska strafflagen är det förbjudet att träffa avtal av något slag med den tilltalade/misstänkte, och i "straffprocessloven" finns det ett kompromisslöst påbud om att inte ge den misstänkte något slags löfte i samband med förhör eller sakbehandling. Polis eller åklagare har alltså inte rätt att avtala med den misstänkte eller den tilltalade i syftet att få

någon att samarbeta eller hjälpa till med upplysningar. Detta gäller både upplysningar angående deras egna förseelser eller deras anknytning till andras förseelser. Plea bargain är alltså inte ett legaliserat alternativ inom isländsk straffrätt eller inom det isländska regelsystemet i stort.

Den isländska strafflagen utgår från att det är domaren som bestämmer vilken påverkan det skall ha att en viss person tar initiativ till att upplysa om sin och/eller andras förbrytelser och om eller hur denne skall få nedsatt straff, eller helt undkomma straff pga. detta. Lagen menar att om en brottsling har gett upplysningar eller hjälpt till med utredningen eller uppkarandet av ett brott så skall vederbörande alltid ställas inför rätta, men domaren skall sedan värdera vilket inflytande eventuell hjälp eller erkännande skall få på straffet.

Från Riksadvokatens synvinkel är det ingen tvekan om att det är grunden för rättssystemet som talar emot plea bargain på Island. Både domarens och åklagarens generella hållning bygger på inställningen att ett sådant alternativ skulle kunna vara en fara för rättssäkerheten.

Det har varit svårt i de nordiska, eller i vart fall det isländska, rättssystemen, att klara upp stora och komplicerade brottmål, få de misstänkta ställda inför rätta och få handläggningstider som är skäliga. Detta gäller både mål som rör komplicerade saker, som t.ex. mål om ekonomisk brottslighet, men också organiserad brottslighet som rör t.ex. import och distribution av narkotika. Plea bargain har inte förts upp som en lösning på dessa problem, utan åtgärderna har mera handlat om att förenkla handläggningen genom att släppa en del av de enklare åtalerna för att kunna koncentrera sig på själva kärnan i målet. I realiteten har det inte förts någon offentlig debatt på Island om att införa plea bargain.

Emellertid har de institutioner som behandlar och har ansvar för att ge tillstånd och sätta regler gällande konkurrens och har kontroll över finansmarknaden, menat att den offentliga straffprocessen, dvs. polismyndigheten, åtalsmyndigheten och det traditionella sakbehandlingssystemet inte lämpar sig för de områden som dessa är specialiserade på, då de både är komplicerade och omfattande. Exempel på detta finns bl.a. inom konkurrensrätten. "Konkurrensetilsynet" kan bestämma att en person kan undgå åtal om denne eller firman som denne arbetar på eller sitter i styrelsen för, har gett information som har lett till ingripanden eller hjälp till utredningar. Myndigheten beslutar om administrativa sanktioner skall brukas eller om enskilda personer skall anmälas till polisen. Om konkurrenstillsynsmyndigheten har ett avtal med en person så är detta avtal bindande för både polismyndigheten och åklagarmyndigheten, också när saken meddelas till polisen. Detta kan heller inte kontrolleras av domstolen.

Riksadvokat Tor-Aksel Busch, Norge

Frågan om plea bargains vara eller icke vara är ett principiellt spørsmål. En ordning som är förutsägbar och ger genomsyn i systemet är en förutsättning för ett sådant system. Lagstiftning på detta område är viktig, då

det gör det hela tydligt, och är dessutom en förutsättning enligt legalitetsprincipen. Åklagarmyndigheten bör och skall delta i detta arbete, men systemet måste vara lagreglerat.

I Norge sa man nej till Islands typ av avtal som binder åklagarmyndigheten. Utgångspunkten är ofta väldigt försiktig i Norge. Man går in i problemet med antingen legalitetsprincipen eller opportunitetsprincipen som grund, men i den praktiska handläggningen är det väldigt stora likheter mellan de nordiska länderna.

Risken för repressalier och osanna uttalanden är två negativa aspekter man måste beakta när man talar om åtalsuppgörelser.

Ordningar bör vara nedskrivna i lag. Om man går för långt i plea bargain kan man hamna i "rättsstatens yttergräns". Går man för långt med att köpslå riskerar man att tappa den tillit och det förtroende som åklagarna skall ha.

Statsåklagare Mika Illman, Finland

Det finns inget avtalssystem i den finska straffprocessen, systemet är på detta sätt likt det svenska. Det har emellertid diskuterats i en domstolsutredning från 2003, då man berörde den engelska formen av plea bargain, som då diskuterades och förkastades.

Systemet som existerar idag är dock inte så många steg ifrån ett avtalssystem, även om det inte har något direkt stöd i lag. Det skulle innebära principiellt radikala ändringar, men rent tekniskt sett skulle steget vara ganska kort. Åklagarna kan idag fatta beslut om att lägga ner förundersökning och åtal, och i princip kan man tänka sig att åklagaren frågar den tilltalade vad han kan göra för att åtalet skulle läggas ned.

I dagens läge kan det på sin höjd hända att åklagaren erbjuder sig att lägga ned åtalet under förutsättning att parterna förlikas, i mål som t.ex. enkla slagsmål. Det finns inget uttryckligt stöd för detta i bestämmelserna, men detta kanske sker ändå.

Det är viktigt att systemet med eventuella avtal är transparent och offentligt. Man måste kunna kontrollera den maktanvändning som åklagaren använder.

Allmän debatt

Paneldebatten avslutades med en allmän debatt. Följande antecknas sammanfattningsvis från diskussionen.

Diskussionen om plea bargain handlar mycket om vilka incitament som ges för att söka effektivisera och begränsa huvudförhandling och utredningar, förutom det incitament som en eventuell straffrabatt innebär. Det handlar dels om incitament för den tilltalade, men också om incitament för försvararen. Svaromål kan vara ett incitament för försvararen att begränsa sig, men detta används inte i någon större utsträckning i Sverige. För advokaten kan det tvärtom vara lönsamt att saken tar tid, men å andra sidan har den tilltalade och målsägande rätt till en snabb och effek-

tiv rättegång. Det påpekas dock från advokathåll att de inte har någon anledning att motsätta sig att ange positioner och klargöra tvistefrågorna tydligare, för att bidra till en effektivare och snabbare process.

Det är svårt att hitta incitament för den tilltalade. En atmosfär som leder till en effektivare och snabbare process skulle dock i sig kunna vara ett sådant.

Ett annat sätt att renodla och effektivisera processen är att i större utsträckning använda sig av förberedelse i brottmål. Processen kan förbättras betydligt genom att positionerna klargörs inför huvudförhandlingen. Detta borde ligga i allas intresse. Man kan dock fråga sig vilka krav man kan ställa på parterna. Den tilltalade behöver inte bidra över huvud taget, och advokaten behöver inte säga något om sitt upplägg förrän huvudförhandlingen börjar. Frågan om vad man är eniga om, vad som bestrids och på vilken grund behöver inte besvaras innan rättegången. Man borde dock kunna ställa krav på att det tidigt klargörs vad som är tvistigt och inte. Det är ofta ett problem att man i rättegången inte vet vad som är ostridigt och stridigt. Man behöver för detta ett disciplinerande system för alla parter och en god domarstyrning. Det borde åtminstone ställas krav på att ange inställningen både på subjektiva och objektiva grunder.

I Sverige kommer de nya reglerna som nu införs i och med reformen ”En modernare rättegång” att utgöra incitament. Detta pga. att man som tilltalad nu inte kommer att få ett helt nytt spelrum i hovrätten, då processen där endast ska vara en överprövning och inte omprövning av tingsrättens dom och tyngdpunkten ligga i första instans.

Borde det få konsekvenser i bevisvärderingen att inte medverka till en effektiv process, t.ex. medvetet sent inkommande med ny bevisning? Kan man bestraffa en advokat som lägger ut en ”dimridå”? Det konstateras att olika uppfattningar finns.

Någonstans i bakgrunden av den här diskussionen finns ett ”utpressningsmoment” och en klar gråzon. Huruvida en snabb process eller ett brett försvar väger över, varierar således från fall till fall. Skall intresset av en snabb process eftersträvas på bekostnad av den tilltalades rätt att få försvara sig så mycket som möjligt? Detta beror mycket på målet och hur den tilltalade ställer sig till anklagelserna.

Hela frågeställningen fordrar ingående överväganden, noggranna utredningar, systematisk inhämtning av erfarenheter etc. inför ett eventuellt lagstiftningsarbete. Det måste vara en rättssäker och effektiv reglering med beaktande av Europakonventionens krav på rättvis rättegång.

Det påpekas att det är två frågor man diskuterar när man talar om plea bargain: dels frågan om medgivanden gällande det egna brottet, och dels angivanden gällande andra inblandade. Generellt kan det finnas en risk att det blir kontraproduktivt, dvs. att personer kan göra kalkyler om att ge sig in i brottslighet och komma med erkännanden. Detta kan bli svårt att förankra hos allmänheten och den allmänna rättsuppfattningen. Det s.k. kronvitnesssystemen, dvs. lindrigare straff om man lämnar uppgifter om

andra, kan ifrågasättas ur ett trovärdighetsperspektiv. Mot ett sådant system tycks finnas en allmän skepticism i de nordiska länderna.

Om det finns goda bevis för åtal, kan man inte undvika att åtala. Om bevissituationen är mer osäker, kan det ev. vara möjligt att underlåta åtal om den misstänkte erkänner något annat.

Eventuellt skulle man kunna tänka sig plea bargain med avseende på brottsutbytet, dvs. att polis och åklagare går med på att inte jaga pengar om den misstänkte erkänner gärningen.

Det finns en gråzon, när man diskuterar denna fråga utifrån process-ekonomiska utgångspunkter. Framför allt vid stora ekobrottsutredningar befinner sig åklagaren ofta i gråzonen, t.ex. genom att välja att reda ut vissa brott framför andra för att spara tid. På Ekobrottsmyndigheten i Sverige undersöktes hur åklagarna tillämpade systemet om förundersökningsbegränsning, och det visades att systemet inte tillämpades så långt som det skulle kunna. En orsak till detta kan vara reglernas otydlighet. När reglerna är otydliga utsätts åklagaren för svåra överväganden. Det behövs tydligare stöd för den operativa åklagaren för att systemet med förundersökningsbegränsning skall kunna utnyttjas på bästa och mest effektiva sett.

I Norge har det kommit väldigt få negativa yttringar på den nya lagstiftningen om erkännande och medverkan. Detta kan ha att göra med utformningen av bestämmelsen. Offrena tas fortfarande på allvar, och systemet förutsätter att man informerar målsäganden om hur det fungerar.

Det framhålls att åtalsuppgörelser förekommer i länder där systemet är väsentligt annorlunda jämfört med våra nordiska system. I t.ex. det amerikanska rättssystemet finns det varken en förundersöknings- eller åtalsplikt; domstolen är bunden av brottsrubricering och inte gärningsbeskrivning och den misstänkte råder över åtalet. Plea bargain går ut på att man förklarar sig skyldig till ett visst brott, varför ingen rättegång behövs. Ett amerikanskt plea bargain system innebär dessutom att den som ger information om andras brott måste hålla sig till en speciell version, annars kan han dömas till ett långt fängelsestraff. Det handlar i detta system inte om att underlätta för utredningen etc. Det finns i detta hänseende inte några likheter med diskussionerna om att förkorta utredningstider m.m. i de nordiska länderna. Detta måste man ha i åtanke när vi i de nordiska länderna diskuterar plea bargain. En bättre utgångspunkt för våra diskussioner är att fråga sig i vilken mening man kan förändra rättegången så att brottmålsrättegången blir mer lik en civilrättslig rättegång, t.ex. så att erkännanden blir bindande.

Sammanfattning/avslutning

Sammanfattningsvis kan konstateras att viss tveksamhet råder när det gäller att använda sig av ett civilrättsligt synsätt ifråga om bindande uppgörelser i straffrättsprocessen. Enighet synes råda om att man i vart fall skulle kunna förbättra processerna genom att klargöra positioner och

bevisning innan en huvudförhandling påbörjas. Många anser vidare att erkännande och medverkan i utredningen bör innebära en strafflindring, i vart fall medverkan när det gäller det egna brottet. Det kan dock konstateras att det finns en betydande tveksamhet om strafflindring ska kunna ges för medverkande gällande andras brott.

Diskussionen om plea bargain aktualiserar flera frågeställningar och komplexa frågor. Diskussionen kommer att fortsätta i de olika länderna.

Bilaga 1 Inbjudan

Inbjudan till Nordiskt seminarium den 25 september 2008 i Stockholm

Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål

Den 25 september 2008 anordnar Åklagarmyndigheten i Sverige ett nordiskt endagsseminarium i Stockholm med rubriken Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål. Seminariet finansieras med medel från Nordiska Ministerrådet.

Seminariets målsättning är att med deltagande från samtliga nordiska länder diskutera och finna lösningar på de problem som framförallt åklagare – men även polis och domstolar – ställs inför vid handläggningen av stora och komplicerade brottmål.

Seminariet riktar sig till åklagare, advokater, domare, lagstiftare, departementstjänstemän och forskare från de nordiska länderna.

Seminariet, som inkluderar lunch samt efterföljande mingel, är kostnadsfritt. Eventuella resor och övernattning betalas av deltagarna.

Program bifogas. Anmälan om deltagande senast den 24 augusti 2008 till Maud Pihlqvist, 08-453 66 92 maud.pihlqvist@aklagare.se.

Seminariet äger rum på Sheraton hotel i Stockholm. Möjlighet finns att senast den 24 augusti 2008 boka förbeställda hotellrum (bokning av rum görs direkt till hotellet <http://www.starwoodmeeting.com/Book/aklagare>).

Med vänliga hälsningar

Anders Perklev
Riksåklagare

Bilaga 2 Program

Nordiskt seminarium den 25 september 2008 i Stockholm

Effektivare hantering av stora och komplicerade brottmål

Plats: Sheraton Hotel Stockholm

08.30–09.30 Registrering/kaffe

09.30–10.00 Inledning (riksåklagare Anders Perklev)

10.00–10.45 Föreläsning ”Åtalsplikts utformning i de nordiska länderna” (professor Per-Ole Träskman)

10.45–11.15 Kaffe

11.15–12.00 Föreläsning ”Erkännande och medverkan som grund för strafflindring, principiella utgångspunkter” (riksadvokat Tor-Aksel Busch)

12.00–13.00 Lunch

13.00–15.00 Workshops

1. Åtgärder för att minska utredningstiden i stora mål – nationella praktiska erfarenheter (arrangör: Danmark)
2. Effektivare hantering av stora mål i domstol – nationella praktiska erfarenheter (arrangör: Norge)
3. Erkännande och medverkan som grund för strafflindring – nationella praktiska erfarenheter (arrangör: Finland)

15.00–15.30 Kaffe

15.30–17.00 Paneldebatt ”Åtalsuppgörelser / plea bargain – något för de nordiska rättssystemen?” (debattledare Fredrik Wersäll samt en deltagare från varje nordiskt land)

17.00–19.00 Mingel (vin och tilltugg)

Bilaga 3 Deltagare

Efternamn	Förnamn	Arbetsställe
<i>Sverige</i>		
Perklev	Anders	Åklagarmyndigheten
Wersäll	Fredrik	Svea Hovrätt
Träskman	Per-Ole	Lunds universitet
Antemar	Gudrun	Ekobrottsmyndigheten
Blidberg	Agneta	Åklagarmyndigheten
Stetler	Gunnar	Åklagarmyndigheten
Häggström	Tomas	Int åkl kammaren i Stockholm
Löfgren	Ola	Åklagarmyndigheten
van der Kwast	Christer	Riksenheten mot korruption
Sjöstrand	Ola	Int åkl kammaren i Malmö
Larsson	Peter	Int åkl kammaren i Göteborg
Alhem	Aino	Int åkl kammaren i Stockholm
Tamm	Lise	Int åkl kammaren i Stockholm
Johansson	Alf	Int åkl kammaren i Stockholm
Bergstrand	Karin	Int åkl kammaren i Stockholm
Andersson	Pär R.	Åklagarmyndigheten
Persson	Lars	Åklagarmyndigheten
Waldenström	Roger	Åklagarmyndigheten
Lundqvist	Peter	Åklagarmyndigheten
Rodrigo	Monica	Ekobrottsmyndigheten
Ohlén	Ingela	Ekobrottsmyndigheten
Johansson	Eva-Lotta	Ekobrottsmyndigheten
Tidén	Martin	Ekobrottsmyndigheten
Forsberg	Thomas	Ekobrottsmyndigheten
Nilsson	Thomas	Advokatsamfundet
Eriksson	Johan	Advokatsamfundet
Jareborg	Nils	Uppsala universitet
Ulväng	Magnus	Uppsala universitet
Thunberg-Schunke	Malin	Uppsala universitet
Påhlsson	Katarina	Göteborgs tingsrätt
Dalhstedt	Lars	Norrköpings tingsrätt
Örnsved	Patrik	Justitiedepartementet
Fitger	Peter	Justitiedepartementet
Soppela	Ari	Justitiedepartementet
Byström	Anne Therese	Justitiedepartementet
Eriksson	Tobias	Justitiedepartementet
Nilsson	Göran	Justitiedepartementet
<i>Danmark</i>		
Schmidt	Hanne	Rigsadvokaten
Hjortenberg	Jesper	Rigsadvokaten
Tassing	Christina	Rigsadvokaten
Troldborg	Kirstine	Rigsadvokaten
Steen	Henrik Helmer	Statsadv f särskil ökokriminalitet
Justesen	Per	Statsadv f särskil ökokriminalitet
Lund Poulsen	Jakob	Advokatsamfundet

Efternamn	Förnamn	Arbetsställe
<i>Norge</i>		
Busch	Tor-Aksel	Riksdavokatembetet
Kjelby	Gert Johan	Universitetet i Bergen
Fornebo	Geir	Nordland statsadvokatembeter
Schea	Trond Eirik	Økokrim
Bech	Anja	Oslo statsadvokatembeter
Dommersnes	Arild	Rogaland statsadvokatembeter
Johannessen	Jostein	Agder statsadvokatembeter
Nicolaisen	Kristian	Oslo statsadvokatembeter
Rise	Katharina	Økokrim
Halvorsen	Hans	Oslo politidistrikt
Kaasa	Steinar	Vestfold politidistrikt
Kostveit	Odd Skei	Telemark politidistrikt
Solberg	Petter	Nordre Buskerud politidistrikt
Svendsen	Dag Borge	Østfold politidistrikt
Zimmer	Per J.	Asker og Bærum politidistrikt
Høyland	Toril Kristiansen	Justisdepartementet
<i>Finland</i>		
Kohleimainen	Simo	Helsingfors åklagarämbete
Sunell	Malla	Helsingfors åklagarämbete
Väätäinen	Sirpa	Helsingfors åklagarämbete
Limingoja	Lilja	Åklagarämbetet i Österbotten
Koponen	Pekka	Riksåklagarämbetet
Illman	Mika	Riksåklagarämbetet
Lahti	Matti	Esbo tingsrätt
Takkunen	Eero	Helsingfors tingsrätt
Stenbäck	Aulikki	Tammerfors tingsrätt
Larinkoski	Eija	Helsingfors tingsrätt
Heikkinen	Timo	Vanda tingsrätt
Pärnänen	Pekka	Justitieministeriet
Arvela	Aarno	Advokatbyrån Aarno Arvela ky
Henriksson	Mikael	Adv byrån Henriksson & Heikkilä
Frände	Dan	Helsingfors universitet
Tapani	Jussi	Helsingfors universitet
<i>Island</i>		
Sigurdsson	Valtýr	Riksdavokaten
Snorrason	Jón H. B.	Riksdavokaten
Bogason	Benedikt	Vesturlands häradstol
<i>Sverige</i>		
Thunegard	Eva	Åklagarmyndigheten
Pihlqvist	Maud	Åklagarmyndigheten
Dangården	Charlotte	Ekobrottsmyndigheten
Lindberg	Lisa	Åklagarmyndigheten
Bokefors	Annika	Åklagarmyndigheten
Gräslund	Louise	Åklagarmyndigheten